

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakértői véleménye

A szakvélemény tárgya: Irodalmi mű filmes átdolgozásának szerzői jogi kérdései

Ügyszám: SzJSzT-11/19.

A kirendelő határozatban feltett kérdések:

- 1. Kérem, állapítsa meg, hogy a televíziós produkció sérti-e az irodalmi műalkotás szerzőjének szerzői jogait? Megállapítható-e, hogy a televíziós produkció alapját képező műpéldány, forgatókönyv felhasználta volna az irodalmi művet, és ha igen, milyen mértékben?**
- 2. Kérem, állapítsa meg, hogy a szerzői jogról szóló törvény alapján, a televíziós produkció gyártási folyamatában résztvevő személyek közül kinek a kötelezettsége lett volna a szerzői jogok rendezése?**
- 3. A szakértő egyéb észrevételei.**

I. Az eljáró tanács előzetes megjegyzései

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet (a továbbiakban: R.) 1. §-a szerint a Szerzői Jogi Szakértő Testület (a továbbiakban: Testület) az 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.) 101. § (1) és (3) bekezdésében megjelölt ügyekben szakértői véleményt ad bírósági vagy hatósági megkeresés, vagy megbízás alapján.

Az eljáró tanács a kirendelés tárgyát képező műveket a nyomozati anyag részét képező SZJSZT 36/17. számú, magánmegkeresésre készült szakvéleményében már megvizsgálta. Jóllehet, a 36/17. sz. szakvélemény tárgya még csak a filmsorozat első öt részének a regénnyel való összehasonlítása volt, az eljáró tanács előrebocsátja, hogy a 36/17. sz. szakvéleményben foglaltakat maradéktalanul fenntartja, az abban tett megállapítások a jelen kirendelés esetében is alkalmazhatóak.

A R. 8. § (1) bekezdése szerint „*a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást (...)*”, az eljáró tanács kizárólag a kirendelés, illetve a kirendeléshez csatolt dokumentáció alapján hozta meg szakvéleményét.

Az eljáró tanács rögzíti, hogy az eljáró tanács tagjai a jelen szakvélemény alapjául szolgáló perben részes felekkel összeférhetetlenséget eredményező viszonyban nem állnak, szakértői véleményüket függetlenül, befolyásmentesen alakították ki.

II. Válasz a megbízó által feltett kérdésekre

Ad 1. „Kérem, állapítsa meg, hogy a televíziós produkció sérti-e az irodalmi műalkotás szerzőjének szerzői jogait? Megállapítható-e, hogy a televíziós produkció alapját képező műpéldány, forgatókönyv felhasználta volna az irodalmi művet, és ha igen, milyen mértékben?”

Az Sztj. 1. §-a alapján védelemben részesül az irodalom, tudomány és művészet területéről származó minden olyan alkotás, amely egyéni, eredeti jelleggel rendelkezik. „Az egyéni, eredeti jelleg követelményét gyakorlatilag egy pozitív-negatív feltételként is tekinthetjük. Míg a mű egyéni jellege a szerzőjének egyéni, sajátos kifejezőmódját mutatja meg, addig az eredeti jelleg arra utal, hogy a mű nem más szerző alkotásának szolgai másolata.”¹ A szerzői jogi védelem a szerző életében és halálától számított hetven éven keresztül áll fenn.²

Mind a regény, mind a filmsorozat szerzője alkalmazta a női célközönségnek és jellemzően nőkről szóló, úgy nevezett „szingli” romantikus irodalom (és filmirodalom) által alkalmazott frázisokat, kliséket. Maga az alaptörténet is mind a két esetben közhelyszerű. Mindkét mű esetében fiatal nők kalandokat és szerelmet keresve, szerencsét próbálni érkeznek a nagyvárosba. Ugyanígy közhelyesek az alapkarakterek is. Az azonban megállapítható, hogy mind a regény, mind a televíziós sorozat szerzői jogi védelem alatt állnak, tekintettel arra, hogy egyéni, eredeti jelleggel rendelkeznek, illetve arra, hogy ezek védelmi ideje még nem járt le.

A szerzői jogi védelemből ki van zárva többek között az ötlet, az elv és az elgondolás, eljárás, működési módszer vagy matematikai művelet.³ A védelem a mű megalkotásától kezdve áll fenn. Ebből fakadóan a szerzői jog alapvetően a mű gondolati formáját védi, azaz annak egyéni, eredeti kifejezőmódjait. Így például az egyes dramaturgiai fordulatok, a regény- és filmszereplők karakterjegyei nem állnak szerzői jogvédelem alatt.

Ahhoz, hogy egy regényből filmalkotás váljék, azt át kell dolgozni. Átdolgozás a mű fordítása, színpadi, zenei feldolgozása, filmre való átdolgozása, a filmalkotás átdolgozása és a mű minden más olyan megváltoztatása is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre. Sztj. 29. §-a szerint a szerző kizárólagos joga, hogy a művét átdolgozza, illetve, hogy erre másnak engedélyt adjon.

Ahhoz, hogy valamely regény megfilmesítésének nyilvánvaló tényét megállapíthassuk, az szükséges, hogy a két mű (regény – forgatókönyv/képi-hangi megvalósítás) egyéni, eredeti dialógusaiban, szövegeiben, narrációiban szövegszerű azonosságok legyenek. Másrészt kivételesen szövegszerű azonosságok hiányában is megvalósulhat a szerzői jogi átdolgozás, ha az irodalmi alak sajátos nevét veszik át, vagy a cselekményt azonos szereplőkkel írják tovább. Ugyancsak átdolgozás lehet, ha az ötlet vagy történettípus átvételét meghaladó mértékben az egyéni-eredeti cselekményszöveget, vagy a cselekményfordulatokat veszik át. Ez utóbbi esetben azonban jelentős számú részletnek kell egyeznie. Ha az önmagukban szerzői jogilag akár nem is védett helyzetleírások, motívumok, jellemzések, kifejezések nagyon nagy számban található egyezés két történet között, és e motívumok, jellemzések, kifejezések stb. használata az adott történettípusban nem nyilvánvaló és elkerülhetetlen, akkor ez *nem lehet véletlen, nem azonos ötletből egymástól független párhuzamos fejlesztés történt, hanem a cselekményszöves, cselekményfordulat szerzői jogi felhasználása valósult meg.*

A fentiek alapján a jelen esetben akkor lehet a regény TV-sorozattá való átdolgozásáról beszélni, ha közös *egyéni-eredeti* gondolati formák – ilyen az említett feltételekkel a cselekményszöves, a cselekményfordulatok sorozata is – azonosíthatók az eredeti (regény-) és a származékos műben.

¹ Szerzői jog mindenkinek, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Budapest, 2017., szerk.: dr. Legeza Dénes, 58. oldal

² Sztj. 31. § (1)

³ Sztj. 1. § (6)

A kirendelésben foglalt kérdések megválaszolásához vizsgálni kellett az eljáró tanács rendelkezésére bocsátott tükrös összehasonlító elemzést a televíziós sorozat 0-100 epizódjára, valamint a regény vonatkozó részeit illetően és össze kellett hasonlítani a televíziós sorozatnak a megbízáshoz pendrive-on csatolt részeivel. Az eljáró tanács megvizsgálta az összehasonlító táblázatot, és szűrőpróbaszerűen megtekintette a csatolt televíziós sorozat egyes részeit is. Elsősorban a következő, írásban kigyűjtött összehasonlításokat és filmes epizódokat vizsgálta az eljáró tanács:

- az 1 – 9. epizód, 69 oldal;
- a 30 – 39. epizód, 195 – 234. oldal;
- a 60 – 69. epizód, 308 – 343. oldal;
- a 90 – 100. epizód, 406 – 434. oldal.

A feljelentő által bemutatott jelenetek egy része a cselekményszövés szempontjából vagy teljesen jelentéktelenek, vagy természetes következményei a történetnek. A feljelentő által becsatolt táblázatokban bemutatott és párhuzamba állított jelenetek, szófordulatok másik részének tekintetében azonban valóban felfedezhető szerzői jogilag is tekintetbe veendő azonosság.

Jelentős számban vannak konkrét találatok, amelyeknél szinte teljes az átfedés. Hosszabb mondatok átmásolásának igazolása azért nehéz, mert nem teljes és összefüggő szövegrészeket vagy egymás utáni egész mondatokat vettek át. A táblázatok számos helye azonban bizonyítja, hogy nem csak gondolatok átvétele történt, hanem a gondolat kifejezésben (a párbeszédekben és külső jegyekben) megnyilvánuló egyezések és konkrétabb átvételek is előfordulnak. Nem csak életrész és hangulati szempontú átemelésekről van szó, hanem konkrét szavak, jelzők, szószerkezetek eléggé nagyarányú iker-használatáról. Ilyen arányban a véletlenszerű egyezés, vagyis egy új, másik önálló és független szöveg és cselekménysor alkotása kizárható.

Az eljáró tanács nagyszámú egyezést ad meg (nem az összeset) az oldalszámok szerint és azon belül sorszámokkal. Egyrészt nyilvánvaló, vitathatatlan egyezések felsorolását végzi el az eljáró tanács (ahol a regényben leírt cselekményeket, képi elemeket a film pontosan megmutatja, de ide tartoznak a névegyezések is). Másrészt **kiemeléssel** jelöli azokat a helyeket, ahol véletlennek nem tekinthető, elhangzó szövegazonosságok is vannak:

a) Számos esetben nyilvánvaló és nem az ötletből fakadó, nem szükségszerű névazonosságok;

b) Az epizódokat leíró kéthasábos tükrös oldalain jelölt helyek: 2. o. 3; 3/2,**3**; 4/1,2; 5/1,2; 6/3; 7/2; 8/1,3; 9/1,2; 10/1,2,3; 11/1,2,3,**4**; 12/1, 5; 13/2,3; 14/1,2,4; 15/2,3,4,**5**; 16/**3**; 17/1,2,3,4,5; 18/1,**3,4**; 19/1, **2**; 20/1, 2; 21/2; 22/1,2; 23/3; 24/2; 26/1,2; 27/2,3; 28/1,2,4; 29/1; 30/2,**4**; 31/3; 32/2; 36/1,3;37/**2**; 38/**1**; 39/2,3; 41/**1**; 42/1,3; 43/2; 44/3; 45/**3**; 46/**1,2**; 47/**1,4**; 48/1,3; 51/**2,3**; 52/2,3; 53/**3**; 54/1,2; 57/**2**; 58/3, 59/**3**; 61/**3**; 62/**1**; 65/2; 66/**1,3**; 68/**2**; 69/**4**; 197/2; 198/2; 199/1; 203/1,**3**, 205/1; 206/3; 207/1; 208/2; 209/2;210/1; 211/2; 212/2; 214/1; 217/**1,3**; 218/2; 219/1; 221/3; 222/3; 223/2; 225/1,3; 227/1; 228/2; 230/**3**; 233/1/; 234/2; 308/2; 309/1; 310/2,4; 311/2; 313/2,3; 314/4; 315/1,2; 316/2; 317/2; 318/1; 319/2; 320/1; 322/2,4; 323/1; 325/1; 327/1; 328/1;331/2; 332/1; 334/1,2,3, 336/2; 340/2; 341/2,4; 342/4, 343/2; 406/4; 407/1; 408/1; 412/2,3; 413/2,3; 414/3; 416/2; 417/3; 419/1; 420/3; 421/2; 423/**1**; 427/1; 428/1; 429/1; 433/1.

Összességében megállapítható, hogy szövegszerű átvételek is vannak a regényből a forgatókönyvbe/filmsorozatba. Emellett az önmagukban esetenként szerzői jogilag akár nem is védett helyzetleírások, jellemzések, kifejezések olyan nagy számában van egyezés a két vizsgált mű között, és e motívumok, jellemzések, kifejezések használata az adott történettípusban nem nyilvánvaló és elkerülhetetlen, hogy ez nem lehet véletlen. A cselekményszövés,

cselekményfordulat szerzői jogi felhasználása megtörtént. A televíziós sorozat csatolt forgatókönyvi/filmes epizódjaiban és a regény kiemelt részleteiben megjelenő cselekményszöveg, jelenetek, jellegzetes alakok között szerzői jogilag releváns hasonlóság áll fenn. *A regény TV-sorozattá való átdolgozása megtörtént.*

Míthogy *a szerzői jogi jogsértés* megtörténte szempontjából – azaz: megtörtént-e az engedély nélküli megfilmesítés? – *az átvételek pontos mennyisége nem bír jelentőséggel*, a szó szerint átvett szövegek arányát az eljáró tanács nem számította ki. Az engedély nélküli megfilmesítés kétségtelenül megtörtént. Ez már az eljáró tanács első öt részre vonatkozó előző (a periratokban elfekvő) szakvéleménye alapján is megállapítható az *egész regény* tekintetében.

Ad. 2. „Kérem, állapítsa meg, hogy a szerzői jogról szóló törvény alapján, a televíziós produkció gyártási folyamatában résztvevő személyek közül kinek a kötelezettsége lett volna a szerzői jogok rendezése?”

Az Szjt. 16. §-a szerint a szerzői jog által védett mű jogszerű felhasználásához a felhasználónak engedélyt kell kérnie. A regény megfilmesítésénél a felhasználó a filmelőállító. Az Szjt. szerint „A film előállítója (a továbbiakban: előállító) az a természetes személy vagy jogi személy, aki vagy amely saját nevében kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, gondoskodva ennek anyagi és egyéb feltételeiről”. (64. § (3) bek.) *A szerzői jogi szabályok csak eddig a pontig mennek el.* A Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 3:21. § (1) szerint „*A jogi személy irányításával kapcsolatos olyan döntések meghozatalára, amelyek nem tartoznak a tagok vagy az alapítók hatáskörébe, egy vagy több vezető tisztségviselő vagy a vezető tisztségviselőkből álló testület jogosult.*”

Ad. 3. „A szakértő egyéb észrevételei.”

Jóllehet, a jogsértéssel okozott kár mértékére vonatkozó kérdést e kirendelés nem tartalmaz, megjegyezzük, hogy ez az állandó bírósági gyakorlat szerint legalább a jogosítás fejében általában fizetett jogdíj összege.

Budapest, 2019. június 11.

Dr. Gyertyánfy Péter
tanács elnöke

Dr. Takács Nóra Emese
a tanács előadó tagja

Arday Géza
a tanács szavazó tagja